

ŠKRINJICA-MOČNIK NEPOZNATA SVECA, zadarski rad iz XIII/XIV. st. Nin, Riznica župne crkve

u Hrvatskoj, osobito u Istri (u okolici Novigrada, Buja, Dvigrada, Žminja i Buzeta) nailazi na predmete köttlaške kulture IX–X. st. koja je etnički slavenska, a u svojoj je karantanskoj grupi nastala zacijelo pod utjecajima kasnoant. tradicije i Bizanta, a djelomice i sjevernotal. i bavorskih kultura.

Neki crkv. predmeti VII–X. st. s područja Dalmacije djelomice su strani radovi, npr. srebrena kadionica iz Stare Vrljke, urešena rovašenjem i niellom, a izrađena vjerojatno negdje između S Italije i Porajnja sred. VIII. st. No, s obzirom na mnoštvo domaćih zlatara koji su dokumentarno potvrđeni već od XII–XIII. st., može se pretpostaviti da su i mnogi stariji zlatni i srebrni predmeti predromaničkoga i romaničkoga stila, očuvani u Zadru, Dubrovniku i drugim gradovima, vjerojatno također djela ovdašnjih majstora.

Već se u XI. st. javljaju u Hrvatskoj imena domaćih zlatara, a mogu se saznati i neke pojedinosti o njihovu školovanju, osobito u vezi s izrađivanjem liturgijskih predmeta. Poznata su imena zlatara *Grupše* i *Đure* u Poljičkom primorju, a u drugoj pol. XI. st. poslao je splitski nadbiskup Lovro u Antiohiju svojega slugu koji je tamo naučio zlatarski rad i za riznicu splitske katedrale izveo srebrenu svijetljake, račve, kalež, biskupski štap, križ i druge predmete. Moćnike glave i ruku Sv. Vlaha u Dubrovniku izradili su vjerojatno u Dubrovniku bizantski ili u Bizantu školovani zlatari u XI–XIII. st.: emajlirane pločice na njima pokazuju osim biz. tehnike i oblikovanja i lat. natpise i neke druge zapadnjačke značajke. Možda je domaći rad i relikvijar glave Sv. Kristofora u rapskoj katedrali (prva pol. XII. st.) koji prikazuje u iskucanim srebrenim reljefima smrt Sv. Kristofora, likove Krista, Marije, svetaca i simbole evanđelista. U vinodolskom Bribiru očuvao se zlatan križ krbavskih biskupa, djelo domaćega zlatara *Milonića* (Milonigi) ili *Milunića* s kraja XII. st. Pločice tzv. relikvijara kralja Kolomana, očuvane u rapskoj katedrali, koje prikazuju apostole a izvedene su u raznobojnom champlevé-emajlu, vrlo su srodne takvim primjercima na romaničkim prenosivim oltarićima XII. st. nastalim u Porajnju.

Kovanje hrv. autonomnoga novca započelo je vjerojatno u doba hercega Andrije (1196–1204) a nastavilo se za hrv. banova i poslije hercega do 1237, po uzoru na novac salzburških nadbiskupa kovan u Friesachu. Od 1237. kovan je u slavonskoj kovnici novi tip srebrenoga novca, tzv. banovac. Kovnice su se nalazile u Pakracu i od 1260. u Zagrebu. Tek je Ludovik I. ukinuo 1364. kovanje toga novca. Nakon toga u zagrebačkoj se kovnici kovao kraljevski novac.

Jedno od najstarijih istaknutih središta domaćega zlatarstva bio je Zadar. Zadarska je bratovština zlatara osn. u XII. st. U Zadru su bili školovani *Matej* i *Aristodije*, sinovi Zorobabela iz Apulije, slikari i vješti zlatari. *Matej* Zorobabelov (kraj XII. i poč. XIII. st.) možda je identičan sa zlatarom *Matejom* koji se spominje 1144. kao autor raspela što je bilo poslano u Španjolsku. U drugoj pol. XIII. st. spominju se u Zadru majstori *Bratik*, *Dragota*, *Juraj Destislavov*, *Radovan Vukanov* i dr. Zlatar *Šimun*, koji je oko 1300. izradio relikvijar desnice Sv. Šimuna, što ga je ban Šubić poklonio ninskoj crkvi, vjerojatno je također bio Zadrani. U XIV. st.

spominju se u Zadru zlatari *Grupša Prodanov*, *Stojan Bogdašin*, *Damjan Andrijin*, *Lovre Bogdanov*, *Pribislav Stojšin*, *Bartul Bogdanov*, *Ivan Jurislavov*, *Ivan Radislavić* i dr. Očuvan je i srebrni moćnik glave Sv. Silvestra, koji su 1367. u Zadru izveli zlatari *Melša* i *Radoslav* iz Kotora. U Ninu se nalazi srebrni križ s Kristovim tijelom i s reljefnim svetačkim i andeoskim likovima te simbolima evanđelista, djelo majstora *Stjepana*, možda jednoga od šestorice zlatara toga imena koji su u drugoj pol. XIV. i u prvoj pol. XV. st. djelovali u Zadru; istome se majstoru pripisuje srodno raspelo u Božavi na Dugom otoku; drugo božavsko raspelo možda je djelo

POPRSJE-MOČNIK SV. MAGDALENE, zadarski rad iz 1332. Zadar, riznica katedrale

